

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ХАБАРШЫ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ СЕРИЯСЫ

ВЕСТНИК

СЕРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ
И МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

BULLETIN

INTERNATIONAL RELATIONS AND
INTERNATIONAL LAW SERIES

3(71) 2015

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ХАБАРШЫ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ СЕРИЯСЫ

ВЕСТНИК

СЕРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ
И МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

BULLETIN

INTERNATIONAL RELATIONS AND
INTERNATIONAL LAW SERIES

3(71) 2015

ISSN 1563-0285
Индекс 75873; 25873

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚазҰУ ХАБАРШЫСЫ

Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК КазНУ

Серия международные отношения и международное право

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

KazNU BULLETIN

International relations and international law series

№3 (71)

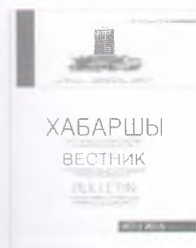
Алматы
«Қазак университеті»
2015

ХАБАРШЫ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫК СЕРИЯСЫ №3 (71)

ISSN 1563-0285
Индекс 75873; 25873

25.11.1999 ж. Қазақстан Республикасының Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігіне тіркелген

Қуәлік №956-Ж.

Журнал саяси, философиялық ғылымдар және мәдениеттану бойынша диссертациялардың негізгі қорытындыларын жариялау үшін Қазақстан Жоғары Аттестациялық Комитетімен ұсынылған // Докторлық диссертациялардың негізгі қорытындыларын жариялау үшін Қазақстан Жоғары Аттестациялық Комитетімен ұсынылған ғылыми басылымдардың тізімі кіреді // ЖАК бюллетені, №3 1998; Нормативтік және методикалық материалдарын жариялайтын ғылыми басылымдар тізімі Қазақстан ЖАК төрағасының бұйрығы 26. 06. 2003, №433-3 // Нормативтік және методикалық материалдар жинағы №6 ЖАК

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ

Балаубаева Б.М.,

т.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Телефон: +77011839459

E-mail: binur77@mail.ru

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Мұтанов Ғ.М., бас редактор (Қазақстан)

Рамазанов Т.С., бас редактордың орынбасары (Қазақстан)

Шакиров К.Н., з.ғ.д., профессор – ғылыми редактор (Қазақстан)

Губайдуллина М.Ш., т.ғ.д., профессор – ғылыми редактордың орынбасары (Қазақстан)

Айдарбаев С.Ж., з.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Алессандро Грасси Буцци, профессор Ла Сапиенза университеті (Италия)

Ауған М.Ә., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Байзақова К.Е., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Барбара Януш-Павлетта, т.ғ.д., PhD, ассистент-профессор (Германия)

Беата Эшмент, саяс.ғ.д., ассистент-профессор, Бремен университеті, Берлиндегі «Орталық Азиялық зерттеулер» атты неміс журналының бас редакторы (Германия)

Варико К., профессор, Дж.Неру университеті (Үндістан)

Грегори Глиссен, саяс.ғ.д., профессор Нью-Мехико университеті (АҚШ)

Елемесов Р.Е., з.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Ибрашев Ж.У., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Кукеева Ф.Т., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Макашева К.Н., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Машимбаева Г.А., з.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Мусабекова У.Е., ф.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Николас де Педро Домингуэз, профессор ассистенті Барселона институты (Испания)

Сабикенов С.Н., з.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Сәлімгерей А.А., з.ғ.к., доцент, Мемлекет және құқық институты (Қазақстан)

Шабаль П. PhD, профессор (Франция)

ҚАЗАҚ
УНИВЕРСИТЕТІ
БАСПА ҮЙІ

Ғылыми басылымдар бөлімінің басшысы

Гульмира Шаққозова

Телефон: +77017242911

E-mail: Gulmira.Shakkozova@kaznu.kz

Редакторлары:

Гульмира Бекбердиева, Еркін Жайнақов

Компьютерде беттеген:

Айгүл Алдашева

Жазылу мен таратуды үйлестіруші

Молдір Өміртайқызы

Телефон: +7(727)377-34-11

E-mail: Moldir.Omirtaikyzy@kaznu.kz

ИБ № 8571

Басуға 20.09.2015 жылы қол қойылды.

Пішімі 60x84 1/4. Көлемі 14.5 б.т. Офсетті қағаз.

Сандық басылыс. Тапсырыс №2859. Таралымы 500 дана.

Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің

«Қазақ университеті» баспа үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйінің баспаханасында басылды.

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2015

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

1-бөлім Раздел 1 Халықаралық қатынастар Международные отношения

<i>Губайдуллина М.Ш.</i> Путь Германии в ООН: аргументы в пользу реформирования Совета Безопасности	4
<i>Адибаева А.Қ.</i> Конвенция ООН о предупреждении преступления геноцида и наказании за него 1948 года: основные этапы разработки и принятия в рамках органов всемирной организации	16
<i>Аманжолов Ж.М., Ахметов Е.Б.</i> Процесс регионализации в Азиатско-Тихоокеанском регионе: современные геополитические и международно-правовые тенденции	26
<i>Issova L.T., Saryeva B.</i> Energy policy of the European Union in Central Asia.....	36
<i>Сарбаева Р.Е.</i> Мировая политика с гендерных позиций: феминистские теории международных отношений	40

2-бөлім Раздел 2 Халықаралық және Международное и мемлекетішілік құқық внутригосударственное право

<i>Айдарбаев С.Ж., Аршабекова А.Б.</i> Еуразиялық экономикалық одақ Соты құқықтық мәртебесінің нормативтік негіздері	46
<i>Сайрамбаева Ж.Т., Аянбаев Е.С.</i> Роль международных конвенций в области регулирования химических веществ (пестицидов) для Республики Казахстан	52
<i>Қурманғали М.Ш., Ильмашев Ж.Б.</i> Некоторые вопросы пенитенциарного образования в целях ре-социализации осужденных в Республике Казахстан	56
<i>Байжанов М.М., Байназарова Е.Н.</i> Қылмыстық жолмен табылған ақша қаражатын тәркілеудің халықаралық және ұлттық құқықтық қырлары	62
<i>Гилева Н. В.</i> Истечение срока действия как одно из оснований прекращения трудового договора: особенности продления договора с беременными женщинами.....	70
<i>Танекова М.О., Yerjanov T.K.</i> The legal regulation of social networks in the Republic of Kazakhstan.....	78
<i>Сулейманлы С.А.</i> Коллизивно-правовые вопросы охраны культурного наследия	84
<i>Телеуов Ф.Б.</i> Энергияның экологиялық құқықтық реттеуде алатын орны мен мәні	92

3-бөлім Раздел 3 Әлемдік экономика мәселелері Вопросы мировой экономики

<i>Махмеджанова Л.Н., Жакупова С.Т.</i> Әлемдік экономика дамуының заманауи үрдістері	102
<i>Елемесов Р.Е., Кабиденов М.А.</i> Қытайдың Орталық Азия өңіріне экономикалық енуі: ахуалы, мәселелері және дамуы	110
<i>Калиева А.Б.</i> Экономический пояс Великого Шелкового пути.	116

<i>Мырзахметова А.М.</i> Транзитный потенциал Казахстана в рамках ЕАЭС.....	122
<i>Оңдаш А.О., Оңдашұлы Е.</i> Қазақстан экономикасының индустриялық-инновациялық даму теориясы мен тәжірибесін талдау.....	128
<i>Оспанбаев Ж.А., Байгісиев М.Қ.</i> Жаһандық азық-түлік қауіпсіздігінің себептері мен өзекті мәселелері.....	134
<i>Қалиева С.А., Садықов І.М.,</i> Әлемнің жаһандану жағдайындағы тұрақсыз жұмыс мәселесі және әлемдік қауымдастықтың тұрақсыз жұмыс мәселесін шешу жолдары.....	140

4-бөлім Раздел 4
Білім беру мәселелері Вопросы образования

<i>Маханова К.А.</i> Об этикете Государственного Флага Республики Казахстан.....	146
<i>Дабылтаева Н. Е.</i> Жоғары білім беру жүйесі және еңбек нарығы: жағдайы және тиімді өзара әрекеттестік жолдары.....	152
<i>Карипбаева Г.А.</i> Преподавание перевода в высшей школе.....	158
<i>Бимагамбетова Ж.Т.</i> Современная профессиональная подготовка новой социально-культурной модели в процессе преподавания иностранного языка.....	164

Дабылтаева Н.Е.

**Жоғары білім беру жүйесі
және еңбек нарығы: жағдайы
және тиімді өзара әрекеттестік
жолдары**

ЖОО-ның тиімді дамуының қажетті алғышарттары, оның бірі – қабілеттілігін көтеру, еңбек нарығының талаптарымен сәйкестендірілеуін қамтамасыз ету. Жоғары білім беру жүйесінің дернизациялау инновациялық және әлеуетті интеграцияланған институттарға оқу орындарын жатқызу механизмдерін қалыптастырып, олардың болып табылады. Ол мақалада көрініс тапқан себептермен бағытталған. Мәселені шешудің бағыттарының бірі – жеке кәсіпкерлік, жеке меншік және қоғамдық сектордағы білім беру стандарттарын құру үдерісінде жұмыс істейтін қатысушылармен, алатын білім мен қабілеттіліктің тәжірибелік қолдауы контекстінде еңбек нарығының қажеттілігіне бейімделген модульдік білім беру бағдарламаларын жаңарту. Бұл орайда жоғары білікті кадрлардың қызмет атқаруы үшін еңбектерін паттаудың жағдайларын құру керек. Қалыптасқан жағдайда білім беру нарығының еңбек нарығымен өзара әрекеттестік міндетін жетілдіру, білікті кадрларды дайындау қажет. Ол үшін әрбір еңбектің өзара мүдделерін ескеретін ынтымақтастықтың қазіргі сай формалары мен институттары талап етіледі.

Түйін сөздер: білім беру жүйесі, еңбек нарығы, интеграция, даму стратегиясы.

Dabyltaeva N.E.

**The higher education system and
the labor market: state and ways
of effective cooperation**

Trends in the development of Kazakhstan's society is characterized by an ever-increasing value of education and as a tool for the creation and development of the intellectual potential of the state, and as a resource that provides well-being for citizens, and as a factor of competitiveness for individual organizations and the state in general. The education system has transformed into a priority, leading area of social and economic development and becomes an indicator and catalyst for the development of the country. One of the ways to solve the problem – Update modular education programs in the context of strengthening the practical relevance of acquired knowledge and skills with the participation of employers in the development of standards of higher education in the teaching of individualized programs tailored to the needs of the labor market. We should create such conditions of remuneration for which the university would work very highly quality. Interaction between education and business, identify ways to improve the relationship of the market of higher education and the labor market, become a key indicator of the effectiveness of higher education and increasing quality.

Key words: the education system, labor market, Local Integration strategy, innovation development

Дабылтаева Н.Е.

**Система высшего
образования и рынок труда:
состояние и пути
эффективного
взаимодействия**

Динамика развития общества свидетельствует о возрастающей значимости высшего образования как инструмента создания интеллектуального потенциала государства и как фактора конкурентоспособности отдельных организаций и государства в целом. Система высшего образования превращается в приоритетную, ведущую область социально-экономической политики, становится и индикатором, катализатором развития страны. Одно из направлений решения проблемы в высшем образовании – обновление модульных программ в контексте усиления практической значимости приобретаемых знаний и навыков с участием работодателей в процессе создания стандартов высшего образования, в преподавании отдельных курсов, адаптированных к потребностям рынка труда. При этом следует создавать такие условия мотивации за труд, при которых работали бы высококвалифицированные кадры. Взаимодействие рынка высшего образования и рынка труда становится основным показателем эффективности образования и качества подготовки в высшей школе.

Ключевые слова: система образования, рынок труда, интеграция, стратегия, инновационное развитие.

**ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ
ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ЕҢБЕК
НАРЫҒЫ: ЖАҒДАЙЫ
ЖӘНЕ ТИІМДІ ӨЗАРА
ӘРЕКЕТТЕСТІК
ЖОЛДАРЫ**

Қазақстандық қоғамның даму тенденциясы мемлекеттің интеллектуалды әлеуетін құру құралы, азаматтардың өмірлік игіліктерін қамтамасыз ететін ресурсы, тұтастай мемлекеттің және жекелей ұйымдардың бәсекеге қабілетті факторы ретіндегі білім беру қажеттілігінің жоғары мәні туралы куәландырады. Білім беру жүйесі әлеуметтік-экономикалық саясаттың приоритетті, алдыңғы қатарлы сферасына айналуға, ел дамуының индикаторы да, катализаторы да болуда.

Қазақстан Республикасының 2011-2020 жж. Білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі кәсіби білім беру сферасында негізгі мақсат ретінде білім беру облысындағы үздік әлемдік тәжірибелерге сәйкес келетін, еңбек нарығының қажеттіліктерін және елдің индустриалды-инновациялық дамуының мақсаттарын қанағаттандыратын жоғары білім беру сапасының жоғары деңгейіне қол жеткізу қойылды.

ЮНЕСКО құжаттарында жоғары мектептің педагогикалық үдерісінде, орта білім беруге қарағанда, білім практикалық қолданыс және оны алу тәсілдерімен бірге оқытылуы керектігін ерекше атап кетеді. Бұл жағдайдан шығу – үдіксіз білім беру және жоғары мектептің ғылым мен бизнес интеграциясы [1].

Қазіргі таңда, көбінде, ЖОО және еңбек нарығы арасында өзара әрекеттестіктің жоқтығы байқалады, бітірушілердің жұмыспен қамту механизмі және ЖОО-ның білім беру бағдарламаларының еңбек нарығының қажеттіліктеріне икемді бейімделуі реттелмеген.

Мәселені шешу бағыттарының бірі – жекелей курстарды оқыту, жоғары білім беру стандарттарын құру үдерісінде жұмыс берушінің қатысуымен алатын білім мен қабілеттіліктің тәжірибелік мәнін күшейту контекстінде еңбек нарығының қажеттілігіне бейімделген модульды білім беру бағдарламаларын жаңарту. Бұл орайда ЖОО-да ең жоғары білікті кадрлардың қызмет атқаруы үшін еңбектерін марапаттаудың жағдайларын құру керек.

«Бітірушілердің еңбекпен қамтылуы жоғары білім берудің тиімділігінің басты критерийі болуы керек». Жоғары білім алып болған студенттердің көбінде жұмысқа тұруда бірқатар мәселелермен бетпе-бет келетіні ешкімге де құпия емес. Мәсе-

ленің бір бөлігі сапалы, тәжірибелік қолданысқа ие білім алумен басталатын оқу кезінен-ақ басталады. Көбінесе ЖОО бітірушілерге өздерінің оқыған облысындағы тәжірибелік қабілеттіліктер мен қазіргі жағдайда білім жетіспейді, осының барлығы жас мамандардың еңбекпен қамтылуын қиындатады.

Қазақстанның бұқаралық ақпараттық құралдарында және ғылыми дискуссияларда жиі сұрақтар қойылады: Неге еңбек нарығы қажеттілігі жоқ мамандармен толған, ал қажетті мамандықтарды таба алмаймыз? Неге ЖОО-ның кәсіпорындармен тығыз ынтымақтастықтары жоқ? Неге ЖОО-да тәжірибеден өту нашар ұйымдастырылған, студенттер неге тәжірибеден өту орындарына өздері тұруға мәжбүр?

Жұмыс берушілер де жоғары білім беру сферасында қалыптасқан жағдайға көңілдері толмайды. Оларға ЖОО-ның «жартылай фабрикалары» әрдайым қажет емес, себебі «қайта дайындауға» кеткен ақша және уақыт өте қымбат. Сондықтан барлық жұмысқа алу хабарландыруларда жазылғандай: міндетті жұмыс тәжірибесі бар, 30 жасқа дейінгі маман қажет. Ал бітірушіге осы тәжірибені қайдан алу керектігі жазылмаған.

Кенестік уақытта мемлекет жалғыз маңызды ұйым – жұмыс беруші болған, сондықтан ЖОО-на немесе шешім қабылдайтын орталық органға жеке жұмыс берушімен әріптестік құрудың қажеті болмаған. Ал қазір мұндай қажеттілік туындады.

Қалыптасқан жағдайда жоғары білім беру нарығының еңбек нарығымен өзара әрекеттестік механизмін жетілдіру, білікті кадрларды дайындау қажет. Ол үшін әр тараптың өзара мүдделерін ескеретін ынтымақтастықтың қазіргі заманға сай формалары мен институттары талап етіледі.

Жоғары білім беру және еңбек нарықтарының өзара байланыстарының түрлі аспектілерін қарастыру оқу орындарының кәсіпорындар және ұйымдармен өзара әрекеттестіктің келесі негізгі формаларын айқындауға мүмкіндік береді.

Әрине, оқу орындарының және кәсіпорындардың тиімді өзара әрекеттесуінің ең басты көрсеткіші еңбекпен қамту болып табылады. Алайда ол өзара әрекеттестіктің соңғы кезеңі болып табылады, оның нәтижелігі кадрларды дайындау құрылымының маманға деген сұраныс құрылымына сәйкестігімен, ынтымақтастықтың барлық аспектілері бойынша өндіріс, бизнес және ЖОО сфераларының өзара әрекеттестігімен байланысты. Білім беру және бизнестің өзара әрекеттестігі, жоғары білім беру нарығының және еңбек нары-

ғының өзара байланыстарын жетілдірудің анықтау жоғары білім берудің жағдайында сапасының басты көрсеткіші болуы.

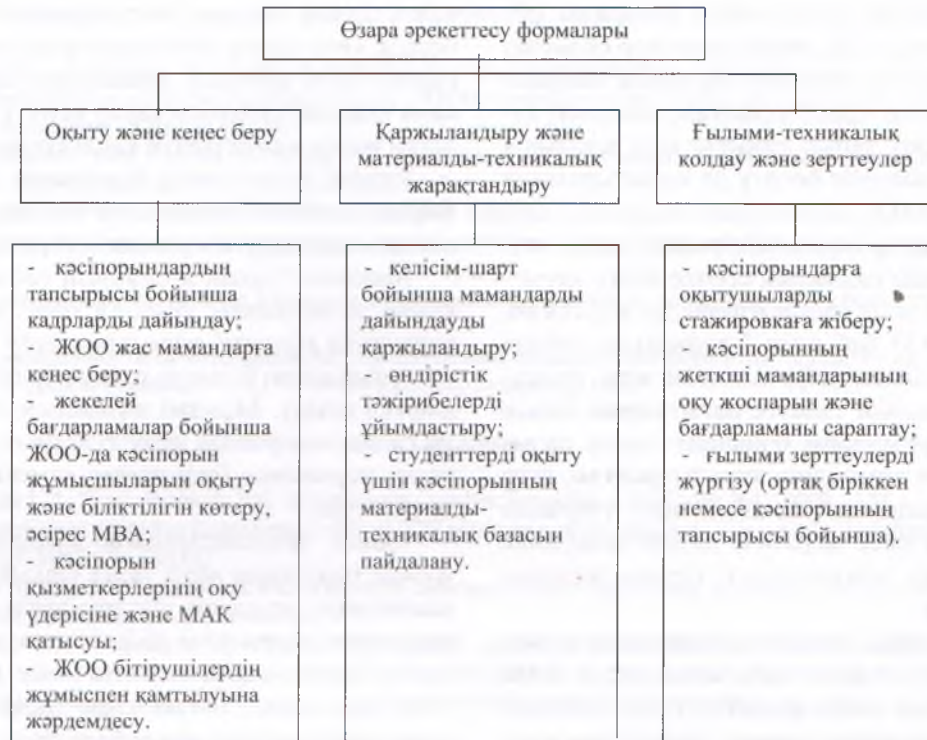
Бизнес-қауымдастықтың белсенділігі көптеген еуропалық елдерде кездеседі. Мәселен, Аустрияның, Ұлыбританияның және Ирландияның сауда палатасының өкілдері жоғары білім формаларына және Болон процесінің пайдаланылуына қатысады [4].

ЖОО-ның тиімді дамуының қажетті шарттары, оның бәсекеге қабілеттілігін еңбек нарығының талаптарымен сәйкестендіру, инновациялық және әлеуметтік интеграцияланған бірлестіктерге оқу өрісін қажетсіз механизмдерін қалыптастыру табылады. Ол келесі себептермен негізделген. Ал еңбек нарығымен өзара әрекеттестікпен жұмыспен байланысты қызметтен тыс тұлғалардың бірінші кезектегі талаптарын қанағаттандыру және нәтижесінде теориялық дайындықты және тәжірибелік білімді алды.

ЖОО бітірушілерін дайындау – Қазақстанның қазіргі еңбек нарығының талаптарымен кәсіпкерлік қоғамның әлеуметтік тапсырыстарымен сәйкестендіру және тәжірибелік қолданысқа алуға өзекті болып табылады.

Ал еңбек нарығымен өзара әрекеттесуіне қажетті жұмыспен байланысты қызметтен тыс тұлғалардың бірінші кезектегі талаптарын қанағаттандыру және нәтижесінде теориялық дайындықты және тәжірибелік білімді алды. ЖОО бітірушілерін дайындау – Қазақстанның қазіргі еңбек нарығының талаптарымен сәйкестендіру және тәжірибелік қолданысқа алуға өзекті болып табылады.

Бұл өндірістік және диплом алды тұлғаның білім беру жүйесінен бастап, еңбек нарығының талаптарын ескере отырып студенттер мамандандырылған дайындық мәселелерін шешуіне қажетті корпоративті құрылымдармен өзара әрекеттесумен, студенттерді кәсіби және әлеуметтік бейімдеумен аяқтайтын механизмдермен айналысатын мамандандырылған құрылымдарды ашу өзектілігін тудырады. Құрылымдық қызмет маркетинг жүйесімен өзара әрекеттесе отырып, аймақтың еңбек нарығындағы жағдайды талдаумен байланысты бірқатар тапсырмаларды шешуге, білім қызметі сұранысын зерттеу мен бітірушілер дайындау талаптарының өзгерісінің теорияларына қатыса алады.

1-сурет – ЖОО және кәсіпорындардың өзара әрекеттестік формалары

Әлемнің көптеген елдерінде өндіріс пен білім беруді интеграциялаудың стратегиялық жолының бірі болып технопарктерді қалыптастыру қарастырылады. Мәселен, Стендфорд университеті (АҚШ) компьютерлердің әлемдік өндірісінің шамамен 20% шоғырланған Силикон даласы үшін қажетті жоғары білікті мамандардың ең басты «жабдықтаушысы» болып табылады [4]. Мұндай технопарктер қуатты ғылыми-білім беру кешендерінің қасына кәсіпорындарды шоғырландыру жолымен немесе керісінше, мақсатты түрде жоғары технологиялық корпорацияларға «қызмет көрсететін» оқу орындарын ашу жолымен қалыптасады. Аталған жағдайда кадрларды дайындау оқу бағдарламалары туралы мәліметтер банкін қалыптастыратын және олардың аккредитациясын және т.б. жүргізетін кәсіби қауымдастықтармен бақыланады. Технопарктердің тиімді функциялануының екі маңызды шарттарын атап өткен жөн – өндірістік жоғары технологиялығы және оның масштабы.

Қазақстан – технопарктердің желісін дамыту мен функциялануы үшін заңнамалық базаны құрған достастық елдерінің ішіндегі біріншісі болды, оның негізі «Қазақстан Республикасының индустриалды-инновациялық даму стратегиясы» болып табылды. Стратегияның негізгі

бағыттарының бірі болып жоғары ғылыми-технологиялық әлеуеті бар өндірістік ұйымдар мен кәсіпорындарда және дамыған ғылыми-техникалық желілері бар калаларда технопарктерді және ғылыми-технологиялық зоналарын құру болып табылады.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің 2011-2015 жылдарға арналған Стратегиялық жоспарында жоғары білім берудің негізгі мәселелерінің ішінде белгіленген: кадрларды дайындауда жұмыс берушілерге гранттардың жеткіліксіз бөлінуі, кадрларды дайындауда жұмыс берушілерді тарту бойынша заңнамалық базаның жеткіліксіздігі, оқу үдерісінің және болашақ мамандардың тәжірибелік дайындық сапасының төмендеуіне алып келетін ғылыммен, өндіріспен және бизнеспен әлсіз байланыс.

Белгіленген тапсырмаларды шешу үшін жоғары білім беру және еңбек нарықтарының өзара әрекеттестігіне ықпал ететін, әсіресе, салықтық реттеуде, экономикалық мемлекеттік реттеудің жаңа әдістерін әзірлеу қажет.

Жоғары кәсіби білім беру нарығының құрылған кезеңінен бастап білім беру қызметін жүзеге асыратын ұйымдардың салық салуы салық заңнамасындағы өзгерістермен анықталған

сипаттағы бірқатар өзгерістерге ұшырады [5]. Салық кодексінде (СК) мүлік және жер салығын төлеу бойынша оқу орындарына салық салудың льготалық режимі қарастырылған, сонымен қатар корпоративті табыс салығы мен қосымша құн салығын төлеуден босату да қарастырылған [СК, 135 б., 253 б.].

Сонымен қатар салық заңнамасы оқуға кеткен шығындарды салықтық есепке алуға қатысты мәселелерінде де елеулі өзгерістер жүргізген. Мәселен, СК 133 бабының 3 тармағына сәйкес еңбек қатынасымен шартталмаған жеке тұлғалардың оқу ақысын төлеуге бағытталған салық төлеушінің шығындары бойынша салық салынатын табысын төмендету қарастырылған, егер шарттарды орындаған жағдайда: жеке тұлғамен 3 жылдан кем емес мерзімде салық төлеушіде жұмыспен өтеу міндеттемесі туралы келісім-шартқа отырса.

Осындай тәрізді жағдайлардың салық заңнамасына енгізілуі еңбек нарығының және білім беру нарығының өзара әрекеттесуінің маңызды ерекшеліктеріне сәйкес келеді. Біріншіден, кәсіпорын (салық төлеуші) еңбек нарығы жағдайы туралы ақпаратты жақсы біледі және өндірістік қызметпен байланысты мамандықтар бойынша оқытуды қаржыландыра отырып, ол керекті кәсіптер бойынша білім беруді ынталандырады. Екіншіден, осындай тәрізді салық жағдайлар корпоративті әлемнің және білім беру сферасының өзара байланысын күшейтуге ықпал етеді.

Алайда атап өткен жағдайлар шеңберінде толық көлемде шешімін таба алмайтын бірқатар себептерді ескеру керек.

Жеке тұлғаның салық төлеушіде жұмыспен өтеу мерзімі (3 жыл) өте «қатан» көрінеді. Жұмыспен өтеу мерзімінің ұзақтығы фирманың оқуға жұмсаған сомасының шамасымен анықталуы керек. Бұл бірнеше аспектілерді ескеруге мүмкіндік береді:

- фирма үшін білім алушының барлық оқуын толықтай төлемеу мүмкіндігі пайда болады, мысалы, тек бірнеше семестрлерін (соңғыларын);

- мұндай жұмысшыларға икемді мүмкіндіктер туады, сәйкесінше фирмандан тәуелділігі аз болады.

Бірінші аспект кәсіпорынға оқу үдерісінде өздерін жақсы көрсеткен және фирманың қызметінің бағытына байланысты маманданған

тұлғалардың оқуына шығындануына мүмкіндік береді. Осылайша, кәсіпорын кадрларды стратегиялық ұзақ мерзімді дайындауға шығындалып қана қоймай, сонымен қатар білікті мамандарға деген өзінің қажеттілігін қанағаттандырады.

Екінші аспект жеке тұлғаларға оқу ақысын фирма төлейтін ынтымақтастық формасына сенімділік арттыруға мүмкіндік береді.

Мысалы, Салық кодексінің сәйкес пунктіне келесі анықтаманы ұсынуға болады: ... салық төлеушіде міндетті жұмыспен өтеу кезеңі жеке тұлғаның алған біліміне сәйкес болатын келісім-шартқа отыру. Мұндай жұмыспен өтеу ұзақтығы салық төлеушінің жеке тұлғаның нақты білім алған мерзімінен (оқу жылы, семестр) кем болмауы керек.

Салық заңнамасындағы мұндай өзгерістер жұмыс берушінің жеке тұлғалардың оқуын қаржыландыру мүддесін көтеру үшін, жұмыс берушілерге кадрларды дайындауға гранттардың берілуі үшін, еңбек нарығы және кәсіби білім беру нарығының тығыз өзара әрекеттестік құруына қолайлы шарт-жағдайлар туғызуда мүмкіндік береді. Қазақстанда білімге ақша қаражатын құю бизнесін ынталандыру және дамыту қажет. Мұндай жағдайда бизнес жоғары білім беру жүйесінің сапалығына, білім нақты қолданысқа ие болатынына сенімді болуы керек.

ҚР-ның Статистика жөніндегі агенттіктің мәліметтері бойынша 2013 жылдың қаңтар айының жағдайында мемлекеттік білім гранты есебінен 131 919 адам білім алуда, ол жалпы студенттер санының 23,1%-н құрайды, мемлекеттік тапсырыс есебінен – 12 390 адам немесе 2,2% ақылы негізде – 427 382 адам немесе 74,8% [6].

Яғни, еліміздің студенттерінің көп бөлігі ақылы негізде білім алуда. Осыған қарамастан мысалы, өз бетінше жоғары білімнің оқу ақысын төлеп жүрген жеке тұлғалардың табысын салынатын салықтан әлеуметтік салыққа шегерілетін сияқты әлеуметтік мемлекеттік қолдау жүйесінің жоқ. Ал мұндай қолдау жүйесі Ресей Федерациясының салық заңнамасында қолданылады.

Осылайша, қазіргі жағдайда жоғары білім беру нарығының және еңбек нарығының өзара тиімді әрекеттестігінің жаңа әдістерін дамыту жоғары кәсіби білім беру жүйесінің тиімді функциялануы үшін жоғары дәрежелі мәнге ие болуда.

Әдебиеттер

- 1 Фрезоргер Л.А. Высшая школа РК: детерминанты и тенденции развития. – Павлодар: ПаУ, 2004. –184 с.
- 2 Информационное агентство KazakhstanToday. «МОН планирует в ближайшие два года сократить количество вузов до 100». Дата обращения: 26.03.13г. (/kt.kz)
- 3 Официальный сайт премьер-министра РК. «Главным критерием оценки вузов страны является трудоустройство выпускников». Дата обращения: 26.03.13г. (primeminister.kz)
- 4 Алашеев С.Ю. Кутейницына Т.Г. Обзор мировых практик организации взаимодействия рынка труда и системы профессионального образования. – Центр профессионального образования Самарской области, г. Самара. Дата обращения: 05.03.13 г.
- 5 Налоговый кодекс Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет». – Алматы: ЦДБ, 2013. – 822 с.
- 6 Информационное агентство Bnews.kz. «В Казахстане большинство студентов обучается на платной основе», 23 января 2013 г. Дата обращения 05.03.13 г. (Bnews.kz/ru/news/post/121150/)

References

- 1 Frezorger L.A. Vysshaja shkola RK: determinanty i tendencii razvitija. – Pavlodar: PaU, 2004. –184 s.
- 2 Informacionnoe agentstvo KazakhstanToday. «MON planiruet v blizhajshie dva goda sokratit' kolichestvo vuzov do 100». Data obrashhenija: 26.03.13g. (/kt.kz)
- 3 Oficial'nyj sajt prem'er-ministra RK. «Glavnym kriteriem ocenki vuzov strany javljaetsja trudoustrojstvo vypusknikov». Data obrashhenija: 26.03.13g. (primeminister.kz)
- 4 Alasheev S.Ju. Kutejnicyna T.G. Obzor mirovyh praktik organizacii vzaimodejstvija rynka truda i sistemy professional'nogo obrazovanija. – Centr professional'nogo obrazovanija Samarskoj oblasti, g. Samara. Data obrashhenija: 05.03.13 g.
- 5 Nalogovyj kodeks Respubliki Kazahstan «O nalogah i drugih objazatel'nyh platezhah v bjudzhet». – Almaty: CDB, 2013. – 822 s.
- 6 Informacionnoe agentstvo Bnews.kz. «V Kazahstane bol'shinstvo studentov obuchaetsja na platnoj osnove», 23 janvarja 2013 g. Data obrashhenija 05.03.13 g. (Bnews.kz/ru/news/post/121150/)